

Miljöbokslut 2024

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING OCH SAMMANFATTNING	4
2	REGION JÄMTLAND HÄRJEDALENS MILJÖPOLICY	4
3	ALLMÄNT OM MILJÖARBETET UNDER ÅRET	5
3.1	Lagefterlevnad	5
3.2	Genomförda utbildningar	5
3.3	Extern miljörevision 2024	5
3.4	Ledningens genomgång	6
3.5	Aktiviteter för att minska klimat- och miljöpåverkan	6
4	RESULTATREDOVISNING	7
4.1	Nyckeltal och målsättning	7
4.2	Uppföljning av målutfall och miljöpåverkan	7
5	KLIMATPÅVERKAN	7
5.1	Klimatpåverkan beräknad som i tidigare miljöbokslut	8
5.2	Regiongemensamt klimatberäkningsverktyg	8
5.3	Energi.....	10
5.3.1	<i>Mål och utfall energianvändning</i>	<i>10</i>
5.4	Resor och interna transporter	11
5.4.1	<i>Mål och utfall resor och interna transporter</i>	<i>11</i>
5.5	Kollektivtrafiken	13
5.5.1	<i>Utfall kollektivtrafik</i>	<i>13</i>
5.6	Köldmedia	14
5.6.1	<i>Utfall köldmedia</i>	<i>14</i>
5.7	Medicinska gaser	14
5.7.1	<i>Utfall medicinska gaser</i>	<i>15</i>
5.8	Aktiviteter som bidrar till minskad klimatpåverkan	15

6	GIFTFRI MILJÖ	15
6.1	Kemikalieanvändning	16
6.2	Läkemedel	16
6.3	Livsmedel	17
6.3.1	<i>Mål och utfall livsmedel</i>	18
6.4	Biologisk mångfald	18
6.5	Avloppsvatten	19
6.5.1	<i>Analys avloppsvatten</i>	19
7	RESURSEFFEKTIVITET	19
7.1	Användning av material och produkter	19
7.2	Avfall	20
7.2.1	<i>Mål och utfall avfall</i>	20
7.3	Vattenanvändning	23
7.4	Aktiviteter för resurseffektivitet	23
8	INKÖP OCH UPPHANDLING	23
9	HÅLLBARHETSARBETE INOM REGIONAL UTVECKLING	24
9.1	Energi- och klimatråd Jämtlands län	24
9.2	Smart specialisering och Regionala utvecklingsstrategin	25
9.3	Transportinfrastruktur	25
9.4	Energikontoret Jämtland Härjedalen	26
9.5	Projekt inom regionala utvecklingsarbetet	26
9.5.1	<i>Förnybart 2030</i>	26
9.5.2	<i>Fossilfria destinationer och besöksmål</i>	26
9.5.3	<i>Förstudie Cirkulär upphandling</i>	26
10	BETYDANDE MILJÖASPEKTER	27
11	MILJÖARBETE KOMMANDE ÅR	27

1 Inledning och sammanfattning

Region Jämtland Härjedalen är en stor organisation som ansvarar för insatser inom hälso- och sjukvård, tandvård, utbildning, forskning, kultur, regional utveckling och kollektivtrafik. Verksamheterna är av stor betydelse för den enskilde medborgaren och utvecklingen av Jämtlands län. Eftersom regionens verksamheter har en relativt stor miljöpåverkan har regionen systematiserat miljöarbetet i ett miljöledningssystem sedan 2004. Från 2011 är miljöledningssystemet integrerat i regionens generella ledningssystem. Miljöledningssystemet är uppbyggt utifrån den internationella standarden ISO 14 001. Ledningssystemet gäller för alla verksamheter i Region Jämtland Härjedalen. Certifieringen gäller hälso- och sjukvård inklusive specialistsjukvård och primärvård, folktandvård, länskulturen, utbildning och utveckling, folkhögskolor, diagnostik, teknik och service, regional utveckling samt regionstaben. De verksamheter som inte omfattas av certifieringen är stiftelser och bolag som helt eller delvis ägs av Region Jämtland Härjedalen, samt politiska beredningar, revisorer, regionstyrelse, hälso- och sjukvårdsnämnd, regional utvecklingsnämnd och regionfullmäktige. Den externa miljörevision som genomfördes under 2024 resulterade i en mindre avvikelse, flera positiva iakttagelser och förbättringsförslag. Miljöledningssystemet ställer krav på organisationen att utifrån miljöpolicy och regionens betydande miljöaspekter sätta upp miljömål och arbeta systematiskt med miljöfrågorna. Föreliggande rapport redovisar hur regionens verksamheter klarat av att uppnå de satta miljömålen, verksamheternas påverkan på miljön, exempel på miljöförbättrande aktiviteter och behov av fortsatt arbete för att minska miljöpåverkan.

Region Jämtland Härjedalens verksamheter påverkar miljön på många sätt. I detta miljöbokslut redovisas regionens målutfall och miljöarbete under tre huvudrubriker, Klimatpåverkan, Giftfri miljö och Resurseffektivitet. Inom det regionala utvecklingsarbetet görs också mycket inom miljöområdet vilket beskrivs i ett eget kapitel. Regionens miljöarbete löper kontinuerligt och under året har fem miljömål följts. Mål som uppnås är andel ekologiska livsmedel och en hög återvinningsgrad av avfall. Mål för minskade avfallsmängder är nära att nås. Däremot uppnås inte mål för tjänsteresor och interna transporter samt energianvändning.

Sedan ett 15-tal år publicerar SKR i samarbete med regionernas miljö- och hållbarhetschefer en årlig rapport för att synliggöra miljöarbetet och möjliggöra benchmarking mellan regionerna. Sex miljönyckeltal har följts över tid, och en sammanställning görs över regionernas beräknade klimatpåverkan inom olika verksamhetsområden. Regionernas miljöarbete sammanställs av SKR i rapporten Öppna jämförelser. Inrapporterad statistik som hör till Öppna jämförelser finns i verktyget Jämföraren i databasen Kolada.
<https://skr.se/skr/samhallsplaneringinfrastruktur/miljoklimatochhalsa/jamforelsemiljoarbeteregioner.4361.html>

Vid frågor om Region Jämtland Härjedalens interna miljöarbete och detta bokslut– kontakta: miljöstrateg Nina Hagsved, nina.hagsved@regionjh.se.

2 Region Jämtland Härjedalens miljöpolicy

I Region Jämtland Härjedalens miljöpolicy fastställs att: De egna verksamheterna ska sträva efter att välja tekniska, ekonomiska och hälsofrämjande lösningar med största möjliga miljöhänsyn för att nå en långsiktig hållbar utveckling såväl ur ekologiskt, socialt som ekonomiskt perspektiv. Regionens verksamheter ska också arbeta aktivt för att främja en hållbar utveckling i det regionala utvecklingsarbetet och leva upp till de miljökrav som ställs i gällande lagstiftning och till nationella och regionala miljö- och klimatmål och krav som regionen berörs av. I miljöarbetet ska tillämpas ett jämställdhets-, jämlikhets- och barnperspektiv. Miljöarbetet i Region Jämtland Härjedalen ska vara ett föredöme i Sverige och internationellt. Region Jämtland Härjedalen ska därför arbeta enligt följande;

- minska både indirekt och direkt negativ miljöpåverkan
- upprätta miljö- och klimatmål för verksamheten för att uppnå ständiga förbättringar
- aktivt arbeta för minskad klimatpåverkan samt skapa beredskap för klimatförändringens effekter
- minimera negativ påverkan på miljö och hälsa från kemikalier och läkemedel
- upphandla och köpa in varor och tjänster som medför minsta möjliga miljöbelastning och utvärdera deras miljö-, klimat- och hälsoeffekter
- upprätthålla tydliga ansvars- och beslutsfunktioner i miljöfrågor
- följa upp miljöarbetet med relevanta indikatorer och nyckeltal och analysera resultatet för att styra mot förbättringar
- höja medarbetarnas kompetens och öka delaktigheten i miljöarbetet
- aktivt arbeta för en hållbar utveckling i det regionala utvecklingsarbetet som bidrar till att de nationella och regionala prioriterade miljömålen kan nås
- ställa krav på att entreprenörer och leverantörer följer regionens miljöpolicy i tillämpliga delar
- arbeta aktivt för att öka insikten om sambandet mellan miljö, hälsa, jämställdhet och jämlikhet
- samverka med andra aktörer i frågor om miljö och hälsa och stödja externa projekt inom området.

3 Allmänt om miljöarbetet under året

3.1 Lagefterlevnad

Regionens verksamheter styrs av en mängd olika lagar och andra krav inom miljöområdet som också finns sammanställda i en lagförteckning. Varje år följs lagefterlevnaden upp genom att enhetscheferna besvarar frågor, kontrollmoment, som baseras på de lagkrav som verksamheterna berörs av och resultatet redovisas vid ledningens genomgång.

Från ledningens genomgång maj 2024

Enheter som svarat på kontrollmomenten	RJH		HS		RU		RS	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
2024	114/131	87%	99/113	88%	7/7	100%	8/11	73%
2023	58/133	44%	53/115	46%	1/7	14%	4/11	36%

Ett ytterligare sätt att följa upp lagefterlevnaden är genom våra egna internrevisioner där miljöfrågor granskas som en del i de integrerade revisionerna.

3.2 Genomförda utbildningar

Regionen arbetar för ökad medvetenhet i miljöfrågor hos alla medarbetare. Prioriterade aktiviteter är bland annat digital introduktion för nyanställda där regionens miljöarbete presenteras övergripande, och att vid arbetsplatsträffar använda dagordningens miljöpunkt till att t.ex. visa och diskutera regionens informationsfilmer om miljö eller diskutera verksamhetens miljöaspekter och miljöpåverkan. Miljö ingår som en punkt i introduktionsprogrammet för nya chefer. Regionen har miljöombud på enhetsnivå. Vartannat år erbjuds en grundutbildning för nya miljöombud och varje år ges en fortutbildning utifrån ett tema.

3.3 Extern miljörevision 2024

Den externa miljörevisionen som genomfördes visade på en mindre avvikelse. Avvikelsen var att arbetssättet i ledningens genomgång inte är effektivt för uppföljning och analys av målutfall.

I revisionen ges även ett flertal förbättringsförslag som kan utveckla miljöarbetet. Exempel på förbättringsförslag är att samtliga kemikalier ska riskbedömas, säkerställande att miljökontrollmoment görs på samtliga delar av verksamheten, uppföljning av obligatoriska miljöutbildningar, utveckla rutinen för miljöavvikelser mm.

Exempel på positiva iakttagelser är innehåll i regionens nya miljöintroduktion och att den även riktar sig till befintlig personal, att verksamheterna har god kunskap i rutiner gällande miljöområdet och att det i regionen finns ett stort engagemang i miljöfrågor.

Det inkommer få miljöavvikelser. Det finns en risk att klassificeringen i nuvarande avvikesystem är felaktig och miljöavvikelser inte synliggörs.

3.4 Ledningens genomgång

<https://insidan.regionjh.se/rest-api/centuri/document/80702>

<https://insidan.regionjh.se/rest-api/centuri/document/82788>

<https://insidan.regionjh.se/rest-api/centuri/document/83764>

<https://platina.jll.jllad.se/Platina/Modules/Client/downloadFile.aspx?propID=10994013>

Uppföljning av miljöarbetet sker två gånger per år i Ledningens genomgång. I genomgångar under 2024 redovisas måluppfyllnad, lagefterlevnad, avvikelser och uppföljning av tidigare beslut. I genomgången presenteras även förslag till behov av beslut för fortsatt arbete. Som nämns i avsnittet ovan avsåg avvikelsen från den externa miljörevisionen att arbetssättet för ledningens genomgång kan förbättras avseende uppföljning av utfall.

Beslut tagna i ledningens genomgång under året:

- Arbetet med avfallshantering samt minskad användning av engångsartiklar ska prioriteras.
- Titta på förutsättningarna att lägga till biobränsle vid bokning av flygresor.
- Titta på förutsättningar för ny CERO-analys.

3.5 Aktiviteter för att minska klimat- och miljöpåverkan

Regionstyrelsen och nämnderna har i uppdrag att minska klimat- och miljöpåverkan. Uppdraget omsätts i aktiviteter i enheternas verksamhetsplanering. Alla verksamheter har därmed en viktig roll i regionens ständiga förbättringsarbete inom miljöområdet.

Exempel på aktiviteter som genomförts av verksamheterna under 2024

- Skapa förutsättningar för medarbetare att kunna delta digitalt vid möten och utbildningar.
- Bilar byts successivt ut till modeller med lägre klimatpåverkan.
- Uppmärksamma slöserier av material/produkter och föreslå/vidta åtgärder.
- Energironder för att identifiera möjliga energibesparingsåtgärder.
- Samåkning där möjligt.
- Implementera rutiner och arbetssätt för att minska svinn.
- Minimera patienters resväg (sambokning där möjligt).
- Utbildningsaktivitet och påminnelser; mindre, och rätt, användning av handskar, använda mer handsprit.
- Optimera lagerhållningen i läkemedelsförråden för ökad robusthet och samtidigt minskad kassation. Undvik kassation genom att flytta läkemedel med kort hållbarhet till enheter med högre förbrukning.
- Minska användandet av engångsmaterial i framför allt plast.
- Införande av containrar (metallådor) i steriliseringsprocessen och därmed minska användande av engångspackskynken för sterilgods.
- Se över möjligheten att införa användning medicinkoppar i papper för att minska plaståtgång.
- Bättre översyn av de läkemedel som finns på HC.
- Fasa ut engångsmaterial.
- Utbildningsinsats för att öka medvetenhet och kunskap om och metoder för återbruk bland folkhögskolans deltagare.
- Kontinuerligt arbete för att säkerställa möjligheter till rätt avfallshantering och sortering.

4 Resultatredovisning

4.1 Nyckeltal och målsättning

I **Regionplan och budget 2024–2026** beskrivs att miljöarbetet i Region Jämtland Härjedalen ska visa på ett tydligt ledarskap när det gäller att vara en fossilbränslefri region år 2030. Regionen ska arbeta för en effektiv resursanvändning och främja cirkulära flöden. Energibesparande åtgärder ska genomföras och klimatsmarta livsmedel prioriteras. Produkter och material ska väljas på ett miljömässigt och socialt ansvarsfullt sätt. Genom att öka andelen ekologiska livsmedel, fortsätta arbeta för en säker läkemedels- och kemikaliehantering och i övrigt ställa höga krav på miljö och hälsa i upphandlingar, bidrar Regionen till en giftfri miljö.

Långsiktigt nyckeltal för regionens miljömål

- Energiförbrukning per kvadratmeter.

Uppdrag till Regionstyrelsen och nämnderna

- Regionstyrelsen och samtliga nämnder ska minska sin miljö- och klimatpåverkan.

I **verksamhetsplan för Regionstyrelsen 2024** finns kortsiktiga nyckeltal och målvärden beslutade av Regionstyrelsen. Det är de kortsiktiga nyckeltalen som är regionens miljömål.

Andelen ekologiska livsmedel av de totala livsmedelsinköpen i regionens verksamheter ska öka

- Målvärde 36%

Energianvändning i regionens verksamheter och fastigheter ska minska

- Målvärde 176 kWh/m²

Hög återvinningsgrad (% av avfallet som sorteras för materialåtervinning) av det avfall som uppkommer i regionens verksamheter

- Målvärde 41%

Regionens totala avfallsmängd ska minska jmf med 2029

- Målvärde -1%

Regionens koldioxidutsläpp från tjänsteresor och interna transporter inom alla verksamheter ska minska jmf med 2019

- Målvärde -48%

4.2 Uppföljning av målutfall och miljöpåverkan

Region Jämtland Härjedalens verksamheter påverkar miljön på många sätt. I detta miljöbokslut redovisas regionens målutfall och miljöpåverkan under tre huvudrubriker, Klimatpåverkan, Giftfri miljö och Resurseffektivitet. Inom det regionala utvecklingsarbetet görs också mycket inom miljöområdet vilket beskrivs i ett eget kapitel.

5 Klimatpåverkan

Under ett antal år har regionen satsat mycket på distansoberoende teknik, framför allt inom hälso- och sjukvården, som kan medföra bland annat ökad tillgänglighet till vård och även minskad klimatpåverkan genom minskat behov av resor i samhället. Omställningen till att använda mer distansoberoende teknik fick ytterligare en skjuts av pandemin, då restriktioner gjorde att fysiska möten kraftigt minskade. Möjligheten att i hög grad nyttja distansoberoende teknik har stannat kvar, något som både ökar tillgänglighet och möjlighet att delta i konferenser, utbildningar och nätverk på distans, men även innebär mer flexibilitet i arbetet med möjlighet till distansarbete. Det märks inte minst i pågående arbete med Flexibel arbetsplats.

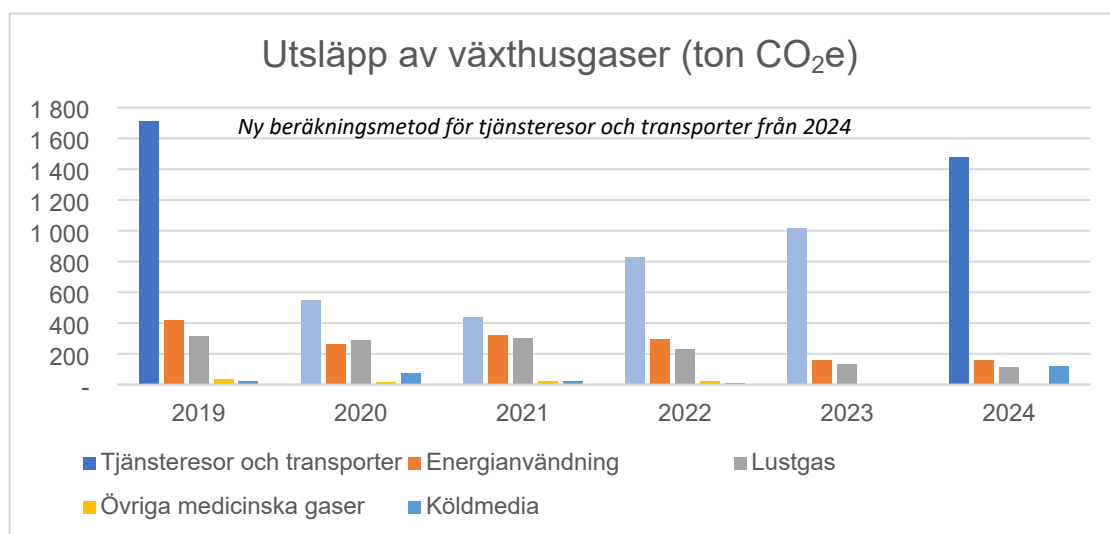
I årets miljöbokslut används två kompletterande metoder för att redovisa klimatpåverkan; den uppdelning av direkta utsläpp som använts i tidigare miljöbokslut och uppföljningar, och en metod som baseras på ett klimatberäkningsverktyg gemensamt för samtliga regioner. Det senare tar ett mer omfattande grepp som inkluderar fler direkta utsläpp men framför allt även indirekta utsläpp. Mer information om dessa beräkningssätt nedan.

5.1 Klimatpåverkan beräknad som i tidigare miljöbokslut

Region Jämtland Härjedalens verksamheter påverkar klimatet på flera sätt, både direkt och indirekt. Den direkta påverkan sker genom vår användning av energi, utsläpp från resor och transporter samt användning av köldmedia och medicinska gaser, och det är ett flertal av dessa direkta utsläppskällor som tidigare redovisats i miljöbokslutet.

När det gäller fördelningen av klimatpåverkande gaser är det tjänsteresor och interna transporter som står för majoriteten av utsläppen, vilket framgår av diagram nedan. Från 2024 beräknas klimatpåverkan från resor och interna transporter i ett och samma verktyg för att få en mer enhetlig och rättvis bild av utsläppen, och för att i lägre grad påverkas av olika leverantörers uppgifter om utsläpp.

Diagrammet nedan kan framför allt användas för att se mängd och fördelning av utsläpp över tid i den omfattning som använts i tidigare miljöbokslut. Observera dock att annan beräkningsmetod för tjänsteresor och transporter används från 2024. För att beräkna och jämföra måluppfyllnad har även utsläppen från tjänsteresor och transporter år 2019 räknats om med den nya beräkningsmetoden. Omräkning har inte gjorts för åren 2020 - 2023.

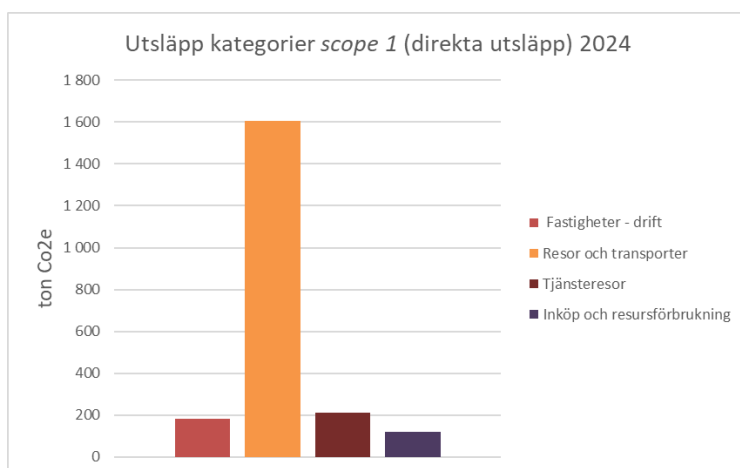
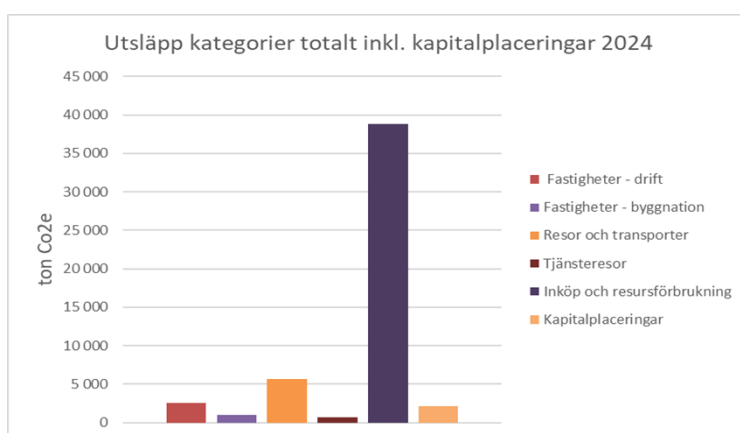

5.2 Regiongemensamt klimatberäkningsverktyg

Sedan ett par år tillbaka gör regionerna i Sverige en årlig rapportering av klimatpåverkan som sammanställs av SKR. För stöd i arbetet finns ett regiongemensamt klimatberäkningsverktyg. Verktöget är framtaget för att underlätta regionernas arbete med klimatredovisning och bidra till en mer enhetlig redovisning regionerna emellan. Beräkningar görs enligt Greenhouse Gas Protocol där verksamhetens växthusgasutsläpp redovisas uppdelade i tre så kallade scope beroende på var utsläppen uppstår. Scope 1 avser direkta utsläpp från verksamheten, scope 2 utsläpp från använd el och värme, och scope 3 avser indirekta utsläpp från tillverkning etc. av produkter och tjänster. Verktöget uppdateras och utvecklas löpande för att ge en så korrekt och komplett bild av klimatpåverkande utsläpp som möjligt. Det gäller både omfattning och utsläppsfaktorer. Rapportering av Region Jämtland Härjedalens klimatpåverkan är även det under utveckling. Klimatberäkningen är mer omfattande än de utsläppsposter som inkluderats i regionens tidigare miljöbokslut, det gäller både direkta och indirekta utsläpp. Till exempel ingår i klimatberäkningsverktygets kategori "Resor och transporter" utsläpp från kollektivtrafik och ambulanshelikopter, vilket inte tagits med i miljöbokslutets diagram. En annan skillnad mellan klimatberäkningsverktyget och miljöbokslutet är hur klimatpåverkan från elanvändning beräknas. Eftersom verktygets omfattning är större och att i vissa fall används andra utsläppsfaktorer jämfört med tidigare beräkning i miljöbokslut, innebär det att klimatpåverkan som beräknas med verktyget ser betydligt högre ut. Ett exempel som visar

på skillnaden är att klimatpåverkan 2024 beräknad enligt tidigare miljöbokslut var knappt 2000 ton koldioxidkvivalenter, medan enbart verktygets kategori "Resor och transporter" innebär ca 5000 ton.

Att beräkna klimatpåverkan från inköp, dvs där den största indirekta klimatpåverkan kommer ifrån, är idag i huvudsak en mer avancerad nivå på klimatredovisning. För beräkning av utsläpp från inköp och resursförbrukning finns möjlighet använda sig av kostnadsuppgifter, det vill säga att utsläppen beräknas utifrån spenderad summa. Det innebär att beräkningarna är trubbiga eftersom de baseras på schabloner utifrån kostnader och Region Jämtland Härjedalen har begränsade möjligheter att bryta ner kostnader från en övergripande nivå. Det största värdet här handlar om att synliggöra indirekta utsläpp som uppstår bl.a. genom inköp och resursförbrukning, och att de står för en betydande klimatpåverkan.

5.3 Energi

Av energiförbrukningen i regionens egna fastigheter används ungefär hälften till uppvärmning och hälften till el. Uppvärmningen av regionens lokaler är till största del biobaserat genom den fjärrvärme som används. Koldioxidutsläppen per kilowattimme har minskat bl.a. tack vare minskade fossila andelar i fjärrvärmeproduktionen. Utöver fjärrvärme används en mindre del pellets och el. Olja används till testning av reservkraften på sjukhuset för att säkerställa dess drift. Reservkraften provkörs planerat en gång i månaden

och i övrigt enbart vid strömavbrott. Utöver detta används en mindre mängd olja på folkhögskolorna för uppvärmning. El som köps in är enbart el som är märkt med Bra miljöval. Under året beslutades att det vindkraftverk som regionen äger ska säljas.

Byte av lysrörsarmaturer mot LED-belysning pågår kontinuerligt, likaså väljs alltid en energieffektivare installation än tidigare vid utbyte av reservdelar och installationer. Ett ökat behov av kyla (och därmed energi till kyla) har hittills kompensats av energieffektiviseringsarbetet som bedrivs i våra fastigheter. En stor utmaning inom hälso- och sjukvården är då mer och mer avancerad medicinteknisk utrustning installeras, vilket ger ökat behov av kyla. Fastighetsenheten har därför även fokus på tekniker för energieffektiva lösningar för kylbehov i olika verksamheter. En annan aspekt som påverkar är hur lokalerna nyttjas. Med ökat behov av ventilation, större delar av dygnet, så ökar även uppvärmningsbehovet. Regionen strävar hela tiden efter minskad energianvändning.

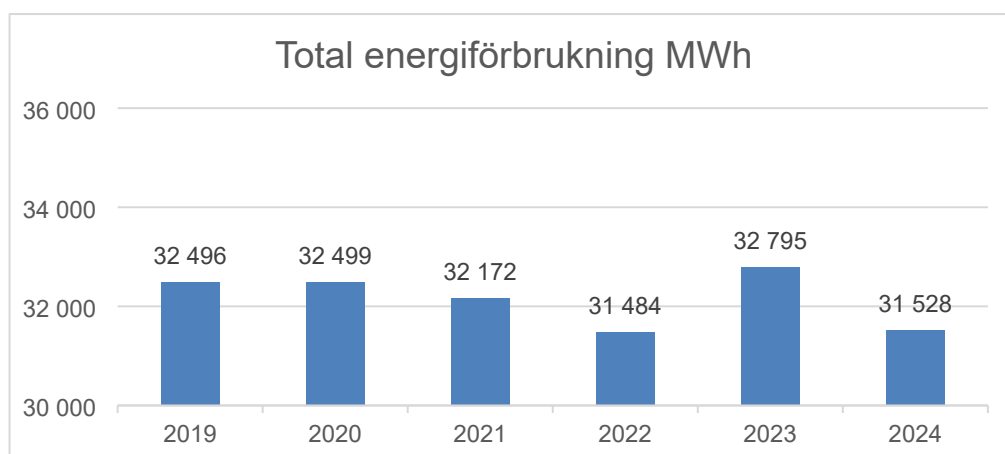
För att se hur energieffektiv regionens verksamhet och fastigheter är, följer vi energianvändningen per kvadratmeter och sätter mål på att minska detta. Värdet regleras för energiindex, vilket innebär att en omräkningsfaktor som tar hänsyn till utetemperatur m.m. används för att få ett värde på vår energieffektivitet som är oberoende av det klimat våra fastigheter är belägna i.

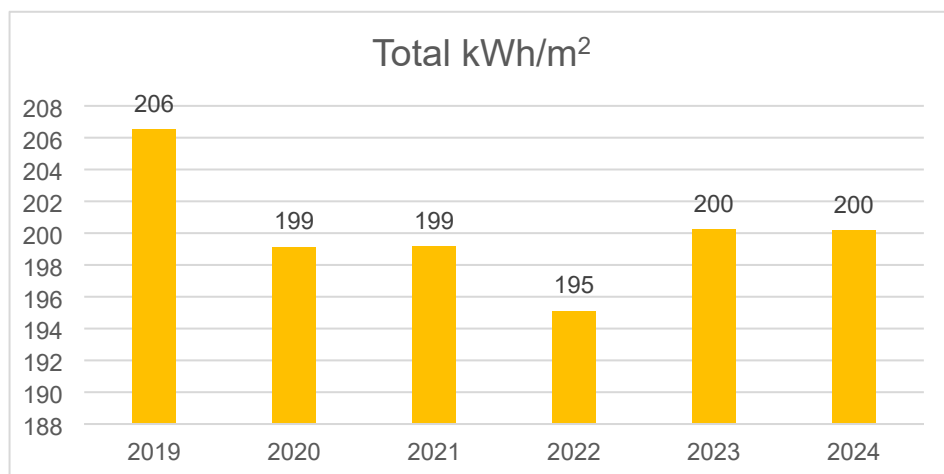
5.3.1 Mål och utfall energianvändning

Energianvändningen i regionens verksamheter och fastigheter ska minska
Målvärde: 176 kWh/m²
Utfall: 200 kWh/m²

Kommentar till utfall: Målvärdet är ambitiöst formulerat och satt med utgångspunkt i det nationella målet att Sverige ska ha 50 procent effektivare energianvändning år 2030, jämfört med 2005.

5.4 Resor och interna transporter

Jämtlands län är ett geografiskt stort område och regionen har verksamhet på många orter och det medför många regionala resor och transporter. Region Jämtland Härjedalen ger upphov till en mängd resor, dels genom att invånarna och besökare reser till och från våra verksamheter, andra aktörer som levererar varor till och hämtar avfall från våra verksamheter samt att den egna personalen reser till och från arbetet samt i tjänsten, ambulanstransporter och dels våra interna transporter av gods, post, prover, avfall m.m. Det vi mäter i dagsläget är de resor och transporter som regionens egen personal utför i arbetet. Klimatpåverkan från tjänsteresor och interna transporter har tidigare identifierats som en av de största utmaningarna, och tjänsteresor och transporter står för en stor del av regionens totala klimatpåverkan.

Länets storlek och demografi gör att det krävs många transporter av varor och persontransporter. Transportfunktionen på Hjälpmedels- och materialenheten distribuerar varor från förrådet i Östersund ut till länets hälsocentraler och folktandvårdskliniker, men även direkt till hemadresser. Returtransporterna tar med sig källsorterat avfall tillbaka till Östersund. Transportfunktionen levererar också post ut i länet och tar med blod- och urinprover till Östersunds sjukhus för analys. Den totala körsträckan för transporter och postturer uppgår till ca 66 000 mil per år. Övriga transporter som utförts i Region Jämtland Härjedalens regi är främst persontransporter med ambulans och vissa sjuktransporter med ambulansbuss. Distriktssköterskor i primärvården gör även hembesök hos patienter ute i länet. Den totala körsträckan med ambulans uppgår till ca 130 000 mil per år. När det gäller ambulanserna kan 100% av fordonen tankas med HVO, men det som begränsar är tillgången på bränslet inom vissa områden. Regionen har också en ambulansbuss (Ambuss) med dagliga resor mellan Östersund och Norrlands Universitetssjukhus i Umeå och är en komplett utrustad ambulans med plats för 4 patienter och 17 sjukresenärer plus personal. Körsträckan för Ambuss uppgår till ca 18 500 mil per år. Ambulanshelikoptern utförde uppdrag under 2024 som motsvarade 730 flygtimmar, med ett koldioxidutsläpp på ca 840 ton.

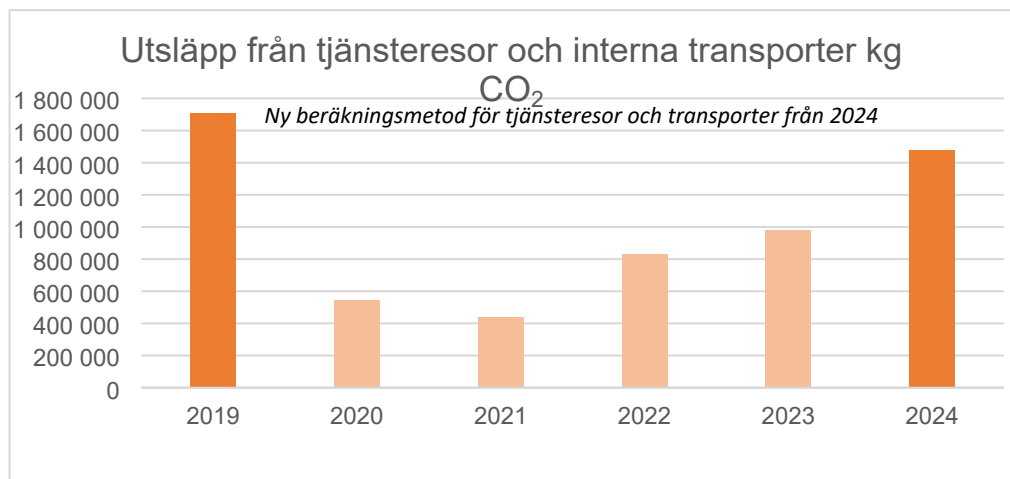
5.4.1 Mål och utfall resor och interna transporter

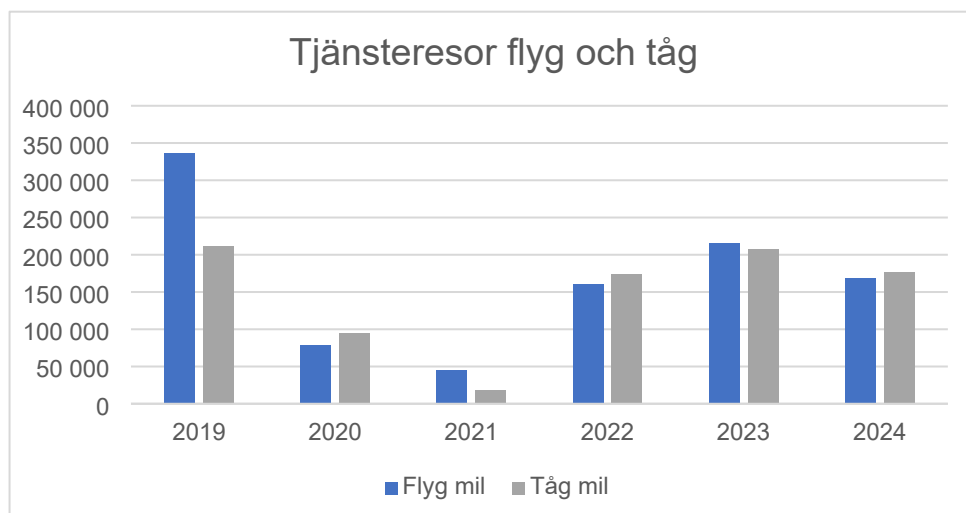
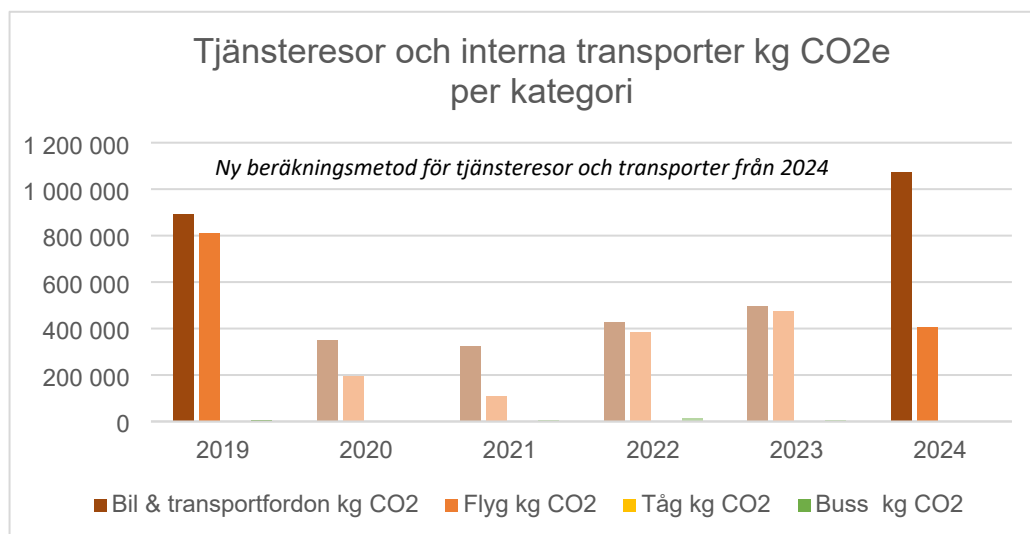
Regionens koldioxidutsläpp från tjänsteresor och interna transporter inom alla verksamheter ska minska jmf med 2019
Målvärde: -48%
Utfall 2024: -13%

Kommentar: Utsläppen från resor och interna transporter är 13% lägre än 2019, och trots att det skett en minskning är det inte tillräckligt för att nå årets målvärde. Under senare delen av året sker en ökning av flygresorna, och under tertial 3 genererar flygresorna nästan lika mycket utsläpp som de första två tertialerna tillsammans. En förklaring till ökningen av flygandet skulle kunna vara problem med bokningssystem för tåg under del av året. Regionens fordonssflotta blir mer bränsleeffektiv, men för hela 2024 gällde beslut om att inte tanka det fossilfria dieselbränslet HVO till förmån för det billigaste bränslet p.g.a. det ekonomiskt ansträngda läget, vilket påverkar utsläppen. På nationell nivå beslutades att sänka reduktionsplikten för bensin och diesel från och med 1 januari, något som också får effekt på utsläppen.

För uppföljningen 2024 beräknas koldioxidutsläppen från tjänsteresor och transporter i ett och samma verktyg för att få en mer enhetlig och rättvis bild av utsläppen, och för att i lägre grad påverkas av olika leverantörers uppgifter om utsläpp. För att beräkna och jämföra måluppfyllnad har även utsläppen från tjänsteresor och transporter år 2019 räknats om med den nya beräkningsmetoden. Omräkning har inte gjorts för åren 2020 - 2023. Det innebär att utsläppen från tjänsteresor och transporter i de två diagrammen nedan inte är helt jämförbara.

Det pågår en omställning av regionens fordonsflotta som blir alltmer bränsleeffektiv. En bilpool i mindre skala finns vid Östersunds sjukhus och har under året utökats med en minibuss av fordonstyp laddhybrid.

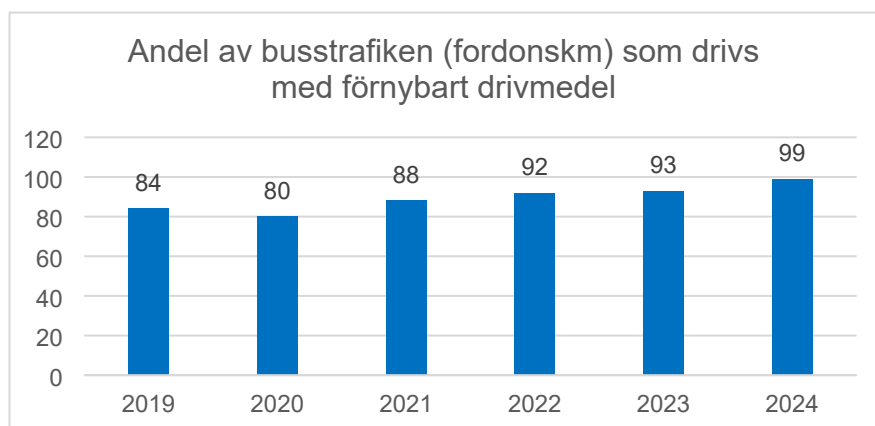
När det gäller den totala resesträckan för tjänsteresor som gjorts med tåg och flyg så är den lägre de senaste åren jämfört med 2019. Detta kan tyda på att distansoberoende teknik används i större utsträckning. När det gäller bil- och transportfordon utgörs kategorin främst av regionens fordonsflotta och egen bil i tjänsten liksom i tidigare miljöbokslut.

5.5 Kollektivtrafiken

Område Kollektivtrafik har ansvaret för att planera, upphandla, marknadsföra och administrera kollektivtrafik på väg i Jämtlands län och till viss del till och från länet. Området har även uppdraget att verkställa kommunernas uppgifter som ansvariga för särskild kollektivtrafik, vilket innebär att verksamheten genomför upphandling av trafikavtal och till viss del administration och planering för färdtjänst, sjukresor, anropsstyrd linjetrafik, skolskjuts samt viss närtrafik.

5.5.1 Utfall kollektivtrafik

Kollektivtrafiken i Region Jämtland Härjedalen är på god väg att ställa om till fossilfria bränslen, och till el där det är möjligt. Sammanlagt utfördes kollektivtrafikens busstrafik med 99,2 % förnybara drivmedel under året.

5.6 Köldmedia

Ett flertal ämnen kan användas som köldmedia, d.v.s. energibärare i bland annat kylskåp, frysar, värmepumpar och luftkonditioneringsanläggningar. Så länge köldmediet är inneslutet i aggregaten gör de ingen skada, men vid läckage kan köldmediet slippa ut och påverka miljön. Äldre typer av köldmedia var främst skadliga för ozonskiktet, men lagregleringar har gjort att en omställning skett till andra typer av köldmedia. De som används i dagens system har dock ofta i stället en stark klimatpåverkan. Användning av köldmedia är hårt reglerat i lagstiftning, med bland annat återkommande kontroller och läckagesökning av anläggningarna, bland annat ska en årlig rapport inlämnas till tillsynsmyndigheten för anläggningar med köldmedia över en viss storlek. Det sker också successivt utbyte till köldmedia med lägre klimatpåverkan. I och med att köldmedier ofta är väldigt kraftiga växthusgaser, innebär det att även små läckage får stor påverkan.

5.6.1 Utfall köldmedia

Under åren har det förekommit visst läckage på några aggregat och eftersom köldmedia är mycket potenta växthusgaser, blir motsvarigheten i koldioxidekvivalenter hög. Under 2024 hade sjukhuset ett större utsläpp i samband med att det gick håll på en ledning i kylmaskinen för sjukhusets lokaler.

Utsläpp	2020	2021	2022	2023	2024
Sjukhuset	72,52	17,74	8,63	0	122
Birka fhs	0	4,86	0	0	0
Bäckedal fhs	0	0	0	5	0
Summa ton CO2-ekv	72,5	22,6	8,63	5	122

5.7 Medicinska gaser

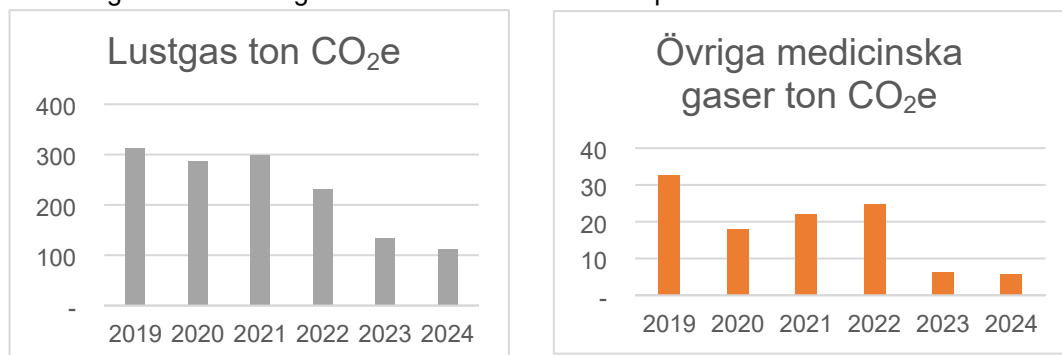
Vissa medicinska gaser har klimatpåverkan om de kommer ut i miljön. Medicinsk lustgas är en sådan gas och är en lättare form av narkosmedel med smärtstillande egenskaper som används främst vid förlossningar. Lustgas har 273 gånger större påverkan på klimatet än koldioxid. Sedan ett antal år är det möjligt att samla in och destruera lustgas. En sådan destruktionsanläggning togs i bruk i början av 2023. Lustgasen samlas då in med så kallad dubbelmask som både försörjer med lustgas och fångar in överskottet. Den uppsamlade lustgasen går genom en destruktionsapparat och skickas sedan ut som kväve och syre, det vill säga vanlig luft. Det innebär en stor minskning av klimatpåverkan från lustgasanvändningen.

Även gaser som används vid sövning av patienter, s.k. anestesigaser, är mycket potenta växthusgaser. Genom filter som är anslutna till narkosapparaterna kan regionen samla in gaserna. På så sätt undviks att klimatpåverkande gaser släpps ut direkt i atmosfären. Att samla in gaserna möjliggör också för senare återvinning av gaserna, men under året har filtren förbränts pga EU-bestämmelser gällande avfall. Trots att gasen inte har återvunnits är det en stor klimatnytta att den samlats in och förbränts jämfört med om den hade släppts ut.

5.7.1 Utfall medicinska gaser

Utfallet presenteras i lustgas respektive de övriga medicinska anestesigaserna sevofluran och desfluran.

I diagrammen nedan syns tydligt effekten av destruktionsanläggningen för lustgas samt insamlingen av anestesigaser i form av minskad klimatpåverkan.

5.8 Aktiviteter som bidrar till minskad klimatpåverkan

Regionens verksamheter med ansvar och uppdrag för varu- och persontransporter arbetar aktivt för att minska klimatpåverkan från fordon. Exempel på aktiviteter:

- Allmänna kollektivtrafiken byter till eldrivna fordon i vissa områden.
- Transportenhetens verksamhet har i byte av Ambuss fått ett mer bränslesnålt fordon. Nya Ambuss sparar ca 1 liter per mil jämfört med föregående fordon. Ytterligare transportfordon har bytts ut till mer bränsleeffektiva. Under året har det inletts distribution av inkontinensprodukter med el- och elhybridfordon.

Ett exempel på aktivitet som produktionsköket gjort under året är att patientmenyerna har klimatomärkning.

6 Giftfri miljö

Giftfri miljö är ett av de prioriterade målen för länet. Det är viktigt att fasa ut farliga ämnen samt att öka medvetenhet om dessa ämnen och hur vi undviker dem. Miljöer där barn vistas är prioriterade eftersom barn och unga är särskilt känsliga för påverkan av farliga ämnen. Region Jämtland Härjedalen påverkar målet om giftfri miljö även med den egna hanteringen av material, varor och produkter såsom användning av kemiska produkter, läkemedel, livsmedel samt varor och material som kan innehålla skadliga ämnen. Regionen har de senaste decennierna arbetat systematiskt för att så långt möjligt ställa krav i upphandling för att minimera förekomst av skadliga ämnen.

6.1 Kemikalieanvändning

Av de kemiska produkter som regionen använder är det huvudsakligen sådana som är klassade med någon form av hälsofara och relativt få som är klassade med faror för miljön. Regionen har väl etablerade rutiner för hur kemikalieavfall ska omhändertas, och bedömer det som en låg risk för direkt miljöpåverkan från vår kemikaliehantering. Ur ett helhetsperspektiv är det dock viktigt att minimera användningen av kemikalier och fasa ut de mest skadliga så långt möjligt utifrån ekonomi, hälsa, hushållning med resurser samt eventuell miljöpåverkan vid produktion och transporter av kemikalierna.

Inom regionen används ett stort antal kemiska produkter vilka är registrerade i vårt kemikalieregister för kemikalier med skadliga egenskaper. Av dessa är 40 klassade som s.k. CMR-produkter, d.v.s. cancerframkallande, mutagena eller reproduktionstoxiska. Formalin är den vanligaste av CMR-produkterna och det har beslutats att så långt möjligt hantera formalin med slutna system eftersom utredning visat att det i dagsläget inte finns lämplig ersättningsprodukt för formalin vid fixering av vävnadsprover.

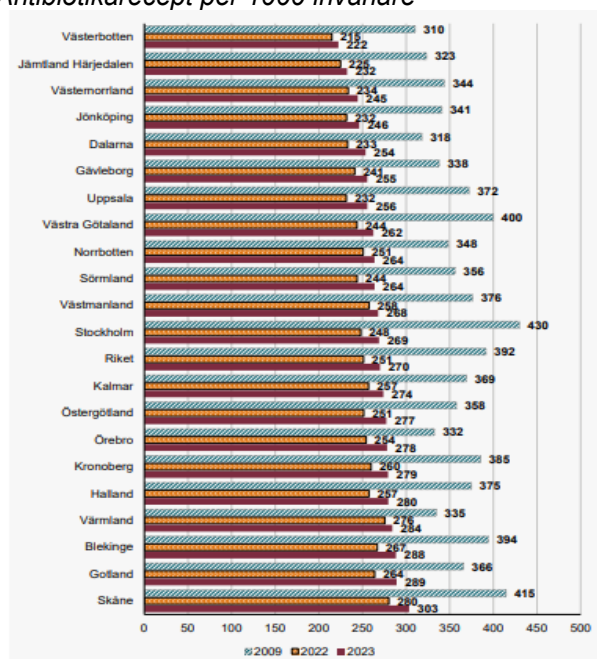
6.2 Läkemedel

Miljöpåverkan från läkemedel handlar både om tillverkning, användning och kassering. Produktionskedjan för läkemedel är ofta lång och omfattar en rad olika steg där flera företag och länder kan vara inblandade. Det finns således flera steg i kedjan där läkemedelssubstanser kan nå miljön. Den miljöpåverkan som kommer från användning av läkemedel är, för humanläkemedel, främst att de sprids till miljön via avloppsvatten genom utsöndrade läkemedelssubstanser i urin och avföring från konsumtion som inte tas upp av kroppen. Det kan även handla om felaktig hantering av överblivna läkemedel, t.ex. att de spolats ner i avlopp. Läkemedelsrester är ofta svårnedbrytbara och renas inte bort i reningsverkens befintliga reningsprocess.

I regionen arbetar Läkemedelsenheten aktivt med att optimera läkemedelsbeställningarna till avdelningarna, så att inte det blir onödiga läkemedelskassationer men ändå finns en bra robusthet på sjukhuset av läkemedel. Genom hanteringsrutiner och sorteringsinstruktioner för omhändertagande av överblivna läkemedel, förpackningar som innehåller läkemedelsrester och material för att använda läkemedel, arbetar regionen med att minimera risken att läkemedelsrester når miljön. Under året har patientinformation gått ut angående hur läkemedelsavfall hanteras korrekt.

Läkemedel påverkar olika processer i vår kropp, vanligen genom att de mer eller mindre specifikt binder till olika proteiner. Många av dessa proteiner återfinns även hos andra arter, som till exempel fisk. Vid exponering för tillräckligt höga nivåer av läkemedel finns därför en risk att även dessa arter påverkas. Vi vet också idag att i kraftigt antibiotikabelastade miljöer är förekomsten av resistenta bakterier och resistensgener mycket hög. Till skillnad från de flesta andra miljöeffekter av läkemedel som är mer eller mindre lokala är resistensfrågan en global angelägenhet, då resistenta bakterier kan spridas över jorden och få fotfäste långt ifrån där de utvecklades. Antibiotikaresistenta bakterier är ett stort hot mot den globala folkhälsan. Antibiotikaresistens kan uppstå och spridas både i den yttre miljön och i vårdmiljöer. Region Jämtland Härjedalen arbetar därför medvetet och systematiskt för att främja en ansvarsfull antibiotikaförskrivning och ställer även särskilda krav vad gäller antibiotika till djur i regionens livsmedelsupphandlingar. På så sätt motverkas uppkomst och spridning av antibiotikaresistenta bakterier.

Antibiotikarecept per 1000 invånare

Från SKRs rapport regionernas miljöarbete 2024, öppna jämförelser

På nationell nivå har antibiotikaförskrivningen sjunkit de senaste åren. Statistik från Folkhälsomyndigheten visar att försäljningen av antibiotika på recept har bromsat in under 2024, jämfört med ökningen 2022 – 2023¹.

6.3 Livsmedel

Produktion och transporter av livsmedel står för en betydande del av den globala miljöpåverkan. De svenska miljömålen är inriktade på att lösa de stora miljöproblemen i Sverige utan att orsaka miljöproblem i andra länder vilket innebär att vi bör ta ansvar för vår konsumtion och dess potentiella miljöpåverkan också i andra länder. Region Jämtland Härjedalen antog under 2023 en kostpolicy. Policyn anger regionens värderingar och förhållningssätt till kost, och omfattar patienter, medarbetare och besökare. Regionen ska i

¹ Försäljningen av antibiotika bromsade in under 2024 — Folkhälsomyndigheten

all verksamhet erbjuda Den goda och hållbara måltiden. Den goda och hållbara måltiden är för den enskilde individen tilltalande och hälsosam och intas i en trivsamt miljö. Den är miljö- och klimatanpassad, energieffektiv och bidrar till en hållbar utveckling. Region Jämtland Härjedalens vision, Livsmedelsverkets- och Socialstyrelsens rekommendationer samt andra relevanta styrdokument, riktlinjer och principer är utgångspunkter för kostpolicyns utformning.

En viktig åtgärd när det gäller miljö- och klimatpåverkan från livsmedelshantering och livsmedelskonsumtion är att minimera matsvinn. Sjukhusets produktionskök använder sig av tillagningsmetoden "cook-chill", något som bidragit till att kraftigt minska mängden komposterbart avfall från produktionsköket. Produktionsköket har också analyserat och ändrat på recept, något som ytterligare bidragit till minskat matsvinn. På restaurang Kajutan görs matlådor av alla rester från dagen. Inom sjukhusområdet har smarta kylskåp introducerats, varav ett kallas Save the Planet-skåpet. I detta kylskåp hamnar mat när den har ett dygns bäst-före-datum kvar och säljs med minst 50 procents prisavdrag. Enheten för vårdnära service, kost och förråd som sköter distributionen på sjukhuset har systematiskt arbetat med minimering av svinn. På Birka folkhögskola arbetar man för att minska matsvinnet bl.a. genom att göra matlådor, servera extra rätter av mat som blivit över eller servera den på salladsbord. Även på Bäckedals folkhögskola görs insatser för att minska svinnet genom "klimatlådan". Deltagare och personal kan köpa en matlåda av mat som blir över efter lunch/middag vilket har minskat matsvinnet markant.

En digital tjänst för att beräkna klimatpåverkan från måltider finns tillgänglig från 2023.

Andra åtgärder för att minska miljö- och klimatpåverkan från livsmedel är till exempel att använda livsmedelsråvaror efter säsong och att minska mängden kött, och att välja bättre kött när det väl används. Sjukhusets produktionskök och Birka folkhögskola köper in KRAV-märkta slaktkroppar från närområdet. Bäckedal folkhögskola är sedan tidigare KRAV-certifierat storkök. Anpassning av menyer för minskad miljöpåverkan sker fortlöpande. Regionen köper också en stor del norrlandsproducerade produkter. Att köpa ekologiskt producerade livsmedel är ytterligare en viktig åtgärd som har särskild betydelse för biologisk mångfald och giftfri miljö. Vid livsmedelsproduktion används ofta kemikalier till exempel kemiska bekämpningsmedel, läkemedel inom djurhållningen m.m. För ekologiskt producerat kött får inte läkemedelsbehandling användas rutinmässigt och i förebyggande syfte i djurhållningen och karenstiden efter en behandling är dubbelt så lång som vid konventionell djurhållning, vilket minimerar risken för oönskade ämnen i maten som sedan tas upp i människors kroppar.

6.3.1 Mål och utfall livsmedel

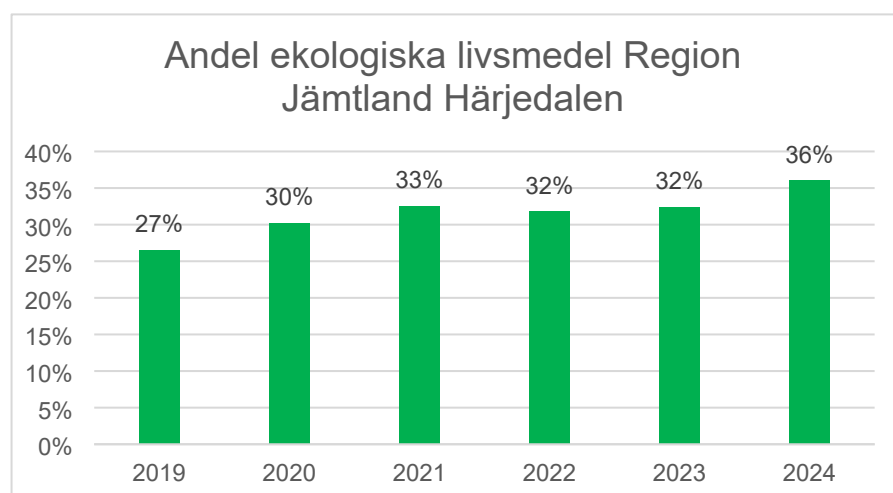
Enligt regeringens handlingsplan för en nationell livsmedelsstrategi ska livsmedelskonsumtionen inom offentlig sektor utgöras av 60 procent ekologiskt till år 2030. Målnivån har också fastslagits i regionens långsiktiga utvecklingsplan för miljö.

Andelen ekologiska livsmedel av totala livsmedelsinköpen i regionens verksamheter ska öka Målvärde: 36% Utfall 2024: 36%
--

Kommentar: Resultatet avser regionövergripande nivå och målnivån uppnåddes. Personaldryck inkluderas i det gemensamma värdet. Andel ekologiska livsmedel per måltidsproducerande enhet var följande. Kostenheten 31%, Birka 31%, Bäckedal 35%.

Andelen ekologiska livsmedel har ökat över tid enligt långsiktigt mål till 2030.

6.4 Biologisk mångfald

Att köpa ekologiskt producerade livsmedel är en viktig åtgärd som stärker den biologiska mångfalden, men det finns flera sätt att bidra till biologisk mångfald. På Bäckedals folkhögskola har man slutat att klippa gräset på vissa ytor, och lånar i stället in får och låter dem beta av där det inte blir klippt. Betande djur bidrar till den biologiska mångfalden eftersom det innebär att ingen växt tar överhanden och många arter kan därför samsas på en liten yta. Djuren sprider runt frön och trampar också upp marken där nya frön kan gro. På skolområdet framför Birka folkhögskola var det längre tillbaka i tiden slåtterbruk, något som också gynnat den biologiska mångfalden. Efter en inventering visade det sig att detta område är rikt på hotade ängsarter.

6.5 Avloppsvatten

Vartannat år tas prover av avloppsvattnet som släpps ut från Östersunds sjukhus för att kontrollera att det inte överskrider de riktvärden som fastställts i sjukhusets kontrollprogram. Analysresultaten från senaste provtagningen visar på värden klart under och inom de gällande riktvärdena.

6.5.1 Analys avloppsvatten

	Riktvärden	2018	2020	2022	2024
Kviksilver	0,5 µg/l	0,0638	0,0962	0,277	0,07
Kadmium	0,5 µg/l	0,0771	0,0722	0,0858	<0,05
Formaldehyd	10 mg/l	<0,050	<0,050	0,100	<0,050
pH	6,5–10	7,3	7,1	7,5	7,2
Temperatur	<45°C	16,0 – 41,5	24,8	16 – 36,5	16 – 34

7 Resurseffektivitet

Varor och tjänster ger upphov till olika typer av miljöpåverkan under sin livscykel från råvaruutvinning och produktion till användning och slutligt omhändertagande, inklusive transporter i alla led. Exempel på miljöproblem som kan kopplas samman med konsumtionen av varor och tjänster är utarmande av naturresurser och biologisk mångfald, klimatpåverkan och diffusa utsläpp av kemikalier. En stor del av de produkter som regionen använder tillverkas i andra länder. Vår användning av produkter påverkar därför människor i de aktuella tillverkningsländerna. Det är därför viktigt även med sociala och etiska hänsyn i våra produktval för att vår verksamhet inte ska orsaka skada för andra människor.

7.1 Användning av material och produkter

Vårdens användning av engångsmaterial har ökat de senaste åren, i många fall kopplat till hygien- och effektivitetskrav. En stor del av produkterna är tillverkade av ändliga råvaror som plast och metall, vilka har stor klimatpåverkan under sin livscykel. Den ökande användningen av engångsmaterial har också lett till allt större avfallsmängder på sjukhusen. I Region Jämtland Härjedalen har medvetenheten om både miljömässiga och ekonomiska anledningar att hushålla med material och produkter åren liksom konsumtionens klimatpåverkan successivt ökat senaste åren och flera verksamheter har tagit egna initiativ och stort ansvar för att åstadkomma förbättringar. Verksamheternas miljöombud är här ett viktigt stöd i arbetet. Det är dock svårt att beräkna miljöpåverkan från användning av material och produkter då jämförbara data över livscykelpåverkan är svårt att få fram. Några förbrukningsartiklar som används i stora volymer inom hälso- och sjukvården är plastförkläden, undersökningshandskar och engångsmuggar. I ledningens genomgång beslutades att arbetet med avfallshantering samt minskad användning av engångsartiklar ska prioriteras.

7.2 Avfall

Det viktigaste i avfallsarbetet är att minimera uppkomsten av avfall och regionen arbetar med det genom tydliga krav vid upphandling och inköp, och genomtänkta rutiner där vilket material och i vilken mängd som behövs bestäms för varje moment. Det handlar också om att där det går att välja flergångsprodukter i stället för engångsprodukter, och att arbeta aktivt för att minimera slöserier och kassationer. I vissa fall kanske det finns lämpliga metoder utan att det uppstår avfall som alternativ. En annan viktig åtgärd är att sortera så mycket som möjligt till materialåtervinning. Avfallet kan då bli till nya produkter i stället för att förbrännas, vilket bidrar till minskad miljöpåverkan. I tabellen nedan framgår regionens totala avfallsmängder och per kategori. Den totala avfallsmängden ökade under 2023, och sedan 2021 har avfallsmängderna ökat varje år.

Eftersom regionen har ambitionen att så långt möjligt minimera avfallsmängderna och att så mycket som möjligt av det avfall som uppstår ska kunna återvinnas, så är det en utmaning att dagens återvinningssystem är anpassat främst för förpackningar. Det är också en stor utmaning att produkter många gånger inte är utformade så att de enkelt kan återvinnas. Regionen har en dialog med avtalad avfallsmottagare för att se över möjligheten att identifiera material och produkter som idag går till brännbart som skulle kunna gå till materialåtervinning i stället.

7.2.1 Mål och utfall avfall

Regionens totala avfallsmängd ska minska jmf med 2019

Målvärde: -1%

Utfall 2024: 0,9%

Kommentar: Avfallsmängden som uppkommit under året är på ungefär samma nivå som 2019. Jämfört med 2023 har det skett en minskning. De senaste åren har de totala avfallsmängderna ökat varje år, men under 2024 var avfallsmängden i nivå med 2019. Enskilda händelser och insatser påverkar avfallsmängderna, likaväl som vårdproduktionen.

Hög återvinningsgrad (andel av avfallet som sorteras för materialåtervinning) av det avfall som uppkommer i regionens verksamheter

Målvärde: 41%

Utfall 2024: 42%

Kommentar: Utfallet är bättre än målvärdet. I det inkluderas avfall till materialåtervinning samt matavfall och avfall från fettavskiljare. Regionen har länge arbetat aktivt med avfallshantering.

I tabellen nedan framgår regionens totala avfallsmängder samt per kategori, och de efterföljande tabellerna specificerar mer i detalj de olika materialslag som ingår i respektive kategori.

Region Jämtland Härjedalens avfallsmängder, ton

Kategori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Skillnad jmf med 2019, ton	Skillnad jmf med 2019, %
Materialåtervinning	268	229	296	293	299	299	31	12%
Organiskt	100	78	48	64	76	64	-37	-37%
Brännbart	405	441	410	420	456	434	29	7%
Farligt avfall	55	75	88	79	59	67	12	21%
Avfall till deponi	35	27	35	31	*/**	*/**	*/**	*/**
Total mängd i ton	863	850	877	886	891	864	1	0,1%

Avfall som materialåtervinns framgår av tabellen nedan. Mängden sekretessavfall högre under 2024 jämfört med tidigare år, vilket beror på att en större utrensning av arkiv gjordes under året. När det gäller gips ser ökningen mycket stor ut, anledningen är att 2019 fanns ingen separat container för denna avfallstyp. Utsorterat gips kommer både från underhållsarbeten i fastigheterna och från hälso- och sjukvården. Tidigare redovisades gips som deponi men efter dialog med avfallsmottagare framgick att materialet gick till återvinning. Elektronik, småbatterier och ljuskällor kan till största delen återvinnas och redovisas därför i kategorin för materialåtervinning, även om det också är farligt avfall. Den ökade mängden elektronik under året kan bl.a. förklaras av utbyte av armaturer, ett arbete som kommer att pågå en tid framöver. Utbytet görs utifrån ett EU-beslut att fasa ut belysning med kvicksilver, ett ämne som är mycket miljöskadligt. Förutom att de gamla lysrören innehåller kvicksilver, är de inte heller lika energieffektiva som LED-lysrör och

andra LED-alternativ. Med övrigt avses främst osorterat verksamhetsavfall, varav 40% beräknas gå till återvinning och resterande till förbränning. Detta stämmer bättre överens med faktisk hantering.

Kategori	Material	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Skillnad jmf med 2019, ton	Skillnad jmf med 2019, %
Materialåtervinning	Wellpapp	81,0	120,3	88,4	83,3	76,2	82,0	80,5	85,3	84,6	1,3	2%
	Pappersförpackningar	17,0	17,4	16,8	30,7	12,2	11,4	19,2	24,5	23,3	-7,4	-24%
	Papper	27,1	26,1	21,4	19,0	14,2	22,3	23,4	12,3	13,2	-5,8	-30%
	Sekretesspapper	20,8	22,0	21,9	17,0	17,5	19,7	17,4	17,5	30,5	13,5	79%
	Mjukplast	6,5	8,0	6,7	6,9	8,6	7,0	8,1	7,9	7,4	0,5	7%
	Hårdplast	5,1	11,4	12,8	18,9	15,2	16,4	19,2	25,5	25,7	6,8	36%
	Färgat glas	2,1	1,0	1,3	2,2	1,4	1,7	2,3	1,0	1,0	-1,2	-56%
	Ofärgat glas	6,8	4,5	2,8	2,2	1,4	1,7	2,4	2,2	3,5	1,3	58%
	Metallförpackningar	3,9	2,8	2,6	4,3	6,1	6,8	7,5	3,6	2,2	-2,1	-49%
	Blyskrot	4,9	6,2	11,0	6,9	7,9	7,9	8,4	6,7	5,9	-1,0	-14%
	Blandskrot	46,7	49,2	44,7	60,0	47,6	102,1	86,9	68,7	56,9	-3,1	-5%
	Kabelskrot	3,6	2,6	2,2	3,0	3,6	2,2	2,0	3,1	3,1	0,1	4%
	Kyl/frys/vitvaror	-	-	-	-	-	-	0,7	2,0	2,5	-	-
	Elektronik	14,5	14,1	11,8	13,4	16,7	13,4	13,0	20,4	26,8	13,4	100%
	Ljuskällor och lysrör	-	-	-	-	-	0,9	0,5	0,6	0,7	-	-
	Småbatterier	0,4	0,2	0,5	0,6	0,8	0,7	1,1	0,5	1,0	0,5	85%
	Gips, utsorterat	-	-	-	-	-	-	-	10,5	6,9	6,7	3340%
	Övrigt	-	-	-	-	-	-	-	7,1	4,2	-	-

När det gäller matavfall syns en minskning jämfört med 2019 då sjukhusets produktionskök ställde om och tack vare systematiskt arbete för att minska matsvinn. Detta är mycket positivt, samtidigt som det är viktigt att ha i åtanke att det påverkar återvinningsgraden negativt.

Kategori	Material	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Skillnad jmf med 2019, ton	Skillnad jmf med 2019, %
Organiskt	Matavfall	72,1	52,9	29,0	44,4	43,8	43,1	-29,0	-40%
	Fettavskiljare	28,3	24,6	18,8	20,0	32,5	20,4	-7,9	-28%

Jämfört med 2019 har mängden brännbart avfall ökat de senaste åren. En del av förklaringen är att från 2023 har material som osorterat verksamhetsavfall, vilket tidigare har kategoriserats som deponi, i stället beräknats att 60% går till förbränning och resterande till materialåtervinning, något som stämmer bättre överens med faktisk hantering.

Kategori	Material	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Skillnad jmf med 2019, %	Skillnad jmf med 2019, %
----------	----------	------	------	------	------	------	------	--------------------------	--------------------------

								2019, ton	
Brännbart	Brännbart avfall	361,6	386,9	368,5	375,3	406,8	396,3	34,7	10%
	Brännbart träavfall	43,3	53,9	41,5	44,2	49,1	37,9	-5,4	-13%

Det farliga avfallets sammansättning och mängd är sig relativt lik över tid, med vissa undantag. Under året tömdes en kyltank på sjukhuset vilket innebar att betydligt större mängd glykolavfall uppkom. Eftersom det för vissa material rör sig om små mängder totalt innebär det att en mindre förändring i vikt kan innebära stor procentuell skillnad.

Kategori	Material	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Skillnad jmf med 2019, ton	Skillna d jmf med 2019, %
Farligt avfall	Oljehaltigt slam	12,8	30,3	28,2	17,4	8,1	14,3	1,5	12%
	Spillolja	0,1	0,1	0,1	1,1	0,8	0,2	0,1	114%
	Glykol	0,1	0,0	6,4	0,4	0,0	2,2	2,1	3502%
	Förorenat vatten (Formalin)	3,8	3,0	3,0	3,9	4,0	4,0	0,2	5%
	Lösningsmedel, etanol etc.	2,6	3,1	2,5	13,8	3,7	3,9	1,3	51%
	Alkaliskt avfall, flytande (rengöringsmedel)	0,9	1,1	0,7	0,2	0,2	0,2	-0,7	-75%
	Färg-, lack- och limavfall	0,8	0,6	4,4	0,8	0,9	0,1	-0,7	-86%
	Syror	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	-0,1	-91%
	Småkemikalier	2,1	2,0	2,9	1,9	2,9	5,1	3,0	144%
	Kompositer	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	2875%
	Kvicksilver (amalgam)	0,1	0,1	0,0	0,9	0,3	0,9	0,7	618%
	Skärande, stickande avfall	11,6	11,4	13,6	13,6	12,8	11,4	-0,2	-2%
	Övrigt smittförande avfall	-	1,2	0,1	-	-	-	-	-
	Cytostatika, toxiska läkemedel och övrigt läkemedelsavfall	18,1	20,2	23,7	22,3	22,7	22,7	4,6	25%
	Humanbiologiskt avfall	2,2	2,2	2,2	2,1	2,3	2,1	-0,1	-5%

7.3 Vattenanvändning

Rent vatten är en mycket värdefull resurs och ska hanteras som sådan. Att hushålla med vatten viktigt, det krävs bland annat energi för att pumpa och rena vatten.

Vattenanvändning m3 i egna fastigheter:

2019	2020	2021	2022	2023	2024
85 926	79 549	81 853	75 062	73 691	78 111

7.4 Aktiviteter för resurseffektivitet

Att minskad resursanvändning är ett viktigt arbete som hela organisationen kan bidra till. Nedan är några exempel från Kostenheten.

- Tre ton mat kunde räddas genom save the planet-skåpet under 2024.

- Restaurang Kajutan uppmärksammade matsvinn genom en "svinnsmart" dessert i form av chokladbollar med kidneybönor.
- En gemensam workshop med HS genomfördes för att uppmärksamma att orörda matbrickor hos patienter kan minskas genom kommunikation.

8 Inköp och upphandling

Upphandling är ett viktigt verktyg för att minska miljö- och klimatpåverkan från material, produkter och tjänster. Region Jämtland Härjedalens upphandlingsenhet har länge arbetat med miljö- och hållbarhetskrav i upphandlingar med fokus på att undvika skadliga kemiska ämnen i de varor regionen köper in. Krav om att minimera skadliga ämnen ställs i alla upphandlingar där det är relevant men särskilt i upphandling av sjukvårdsprodukter som är avsett för känsliga patientgrupper som barn, ungdomar och gravida. Norrlandsregionerna Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten har sedan 2022 ett samarbete om gemensamma kemikaliekrav för upphandlingar. I upphandlingar där det är relevant ställs även krav på minimering av förpackningar, förnybart material och återvinningsbarhet m.m. För att minimera energianvändningen tas också livscykelkostnad med i upphandlingar av utrustning som kräver tillförsel av energi. Ett annat område där upphandling spelar en viktig roll är inom kollektivtrafiken.

Alla Sveriges 21 regioner är med i nätverket Hållbar Upphandling och regionerna har sedan 2010 en gemensam uppförandekod för leverantörer som omfattar områdena mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter, miljö och affäretik. Syftet med samarbetet är bland annat att ge utbildning om hållbar upphandling, harmonisera miljö- och hållbarhetskrav i upphandlingar, ta fram riskanalyser samt att genomföra uppföljningar av leverantörer för att kontrollera att ställda miljö- och hållbarhetskrav efterlevs.

9 Hållbarhetsarbete inom regional utveckling

Region Jämtland Härjedalen och förvaltningsområde regional utveckling arbetar på flera fronter med hållbarhet i fokus. Samtliga verksamhetsområden är berörda på olika sätt och jobbar både internt och med externa aktörer. Förutom arbete med hållbarhetsfrågor i form av pågående och nya projekt (bl.a. på Energikontoret), jobbas det kontinuerligt med till exempel svar på remisser, inspel till arbete med strategier, färdplaner, och program (exempelvis smart specialisering, ERUF, med flera), och översyn av företagsstödserbjödanden samt hur de formuleras på regionens hemsida. Det här är en viktig del i det uppdrag regionen har utifrån det av regeringen beslutade villkorsbeslutet med att integrera ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet i analyser, strategier, program och insatser i det regionala tillväxtarbetet. Det treåriga ramprojektet för cirkulär omställning som beviljades i december 2023 är en del i en efterfrågad kraftsamling från nationellt håll för att snabba på övergången till en cirkulär ekonomi. Ramprojektet innebär öronmärkta medel för cirkulär omställning som små och medelstora företag kan söka via befintliga företagsstöd, och gemensamma kommunikationsinsatser med andra aktörer och initiativ i länet kommer spela en viktig roll för projektets framgång.

9.1 Energi- och klimatråd Jämtlands län

Den externa projektfinansieringen för Miljö- och klimatrådet löpte ut under 2024 och med anledning av det gjordes ett arbete för att utreda hur det fortsatta arbetet med rådet skulle fortgå. Efter diskussioner och omvärldsbevakning beslutades att göra om tidigare Miljö- och klimatråd till ett Energi- och klimatråd.

Energi- och klimatrådet är en arena för idé- och erfarenhetsutbyte mellan näringsliv, offentlig förvaltning, akademi, civilsamhälle och branschorganisationer. Rådet medverkar i att utforma och förankra den övergripande färdriktningen för den regionala energi- och klimatarbetet samt bidrar till att identifiera drivkrafter, hinder, sårbarheter och möjligheter i länets energi- och klimatarbete. Energi- och klimatrådet deltar i den fortlöpande utvecklingen av den regionala Energi- och klimatstrategin samt andra relevanta dokument, och bidrar till uppfyllandet av dessa. En av anledningarna till nyordningen av Energi- och klimatrådet var att skapa en tydlighet och röd tråd kopplat till den regionala Energi- och klimatstrategin.

Under 2024 har det genomförts:

- 4 möten inom Energi- och klimatrådet
- 2 möten med styrgruppen
- Klimatseminariet 19 september
- Arbete med revidering av den regionala Energi- och klimatstrategi
- Träffar inom ramen för omställningsarenan

9.2 Smart specialisering och Regionala utvecklingsstrategin

För Jämtland Härjedalens regionala utvecklingspolitik och den regionala utvecklingsarbetet finns ett stabilt och förankrat ramverk som också ska fungera som länkar mellan kommunal, nationell och europeisk nivå.

- Regionala utvecklingsstrategin Jämtlands län 2050 – En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i (RUN/515/2018),
- Mål och långsiktiga prioriteringar för den regionala utvecklingspolitiken i Jämtland Härjedalen 2024–2050 (RUN/316/2024), och
- Program för smart specialisering i Jämtland Härjedalen 2021–2027 (RUN/430/2018).

Region Jämtland Härjedalen gör årligen en resultatredovisning till regeringen kring vad som gjorts inom den regionala utvecklingsarbetet. Den rapporten grundar sig på de långsiktiga prioriteringarna.

Inom EU har begreppet strategi för smart specialisering (S3) vuxit fram och god styrning av den regionala S3 är idag ett krav för att ta del av europeiska struktur- och investeringsfonder som finns för att främja företagande och innovation. Smart specialisering är ett arbetssätt inom den regionala tillväxtarbetet och handlar om att kraftsamla för stärkt konkurrenskraft och innovation inom utvalda områden.

Program för smart specialisering i Jämtlands Härjedalen 2021–2027 slår fast länets prioriterade styrkeområden: Jord, skog och vatten, Hållbar energi, Upplevelser och Digitala lösningar. Här adresseras på ett övergripande plan de uppfyllnadskriterier EU-

kommissionen slagit fast för kravet på god styrning av den regionala S3 och presenterar den process som kommer att användas för att bedriva tillväxtarbetet i Jämtlands län.

9.3 Transportinfrastruktur

Infrastruktur finns utpekad i Lagen om Regionalt utvecklingsansvar och i regionens ansvar ingår att upprätta länsplan/regional transportplan för nya investeringar längs länsvägnätet. Trafikverket ansvarar för en nationell transportplan som regionen lämnar inspel till och Regionen ansvarar för den regionala transportplanen².

Regionen arbetar med infrastrukturfrågor i ett bredare perspektiv för den regionala utvecklingen och väg, järnväg och flyg är de viktigaste transportslagen för vårt län.

Regionen arbetar systematiskt med påverkan för utveckling av våra stora transportstråk; Atlantstråket ner mot Stockholm via Mittbanan och Norra Stambanan, Mittstråket³ med Mittbanan och E14 som passerar länet i öst-västlig riktning samt vårt nordsydliga stråk; Inlandsstråket med E45 och Inlandsbanan.

Inom ramen för den regionala transportplanen genomförs standardhöjningar längs länsvägnätet som kan omfatta både gång- och cykelvägar, kollektivtrafikåtgärder och andra åtgärder som syftar till att förbättra möjligheterna för alternativa färdmedel. Med utgångspunkt från länets geografi och det faktum att människor bor och verkar i hela länet, inte bara längs våra järnvägsstråk, blir även vägarna och fordonstrafiken väldigt viktiga varför frågor som vidmakthållande och bärighet också är prioriterade att arbeta med. Slutligen, utöver påverkan för fortsatt god tillgänglighet, deltar även Region Jämtland Härjedalen i projektet Green Flyway som fokuserar på omställningen av flyget.

Arbetet med transportinfrastrukturfrågorna sker i nära samverkan med Trafikverket, länets kommuner, näringslivet och övriga intressenter.

9.4 Energikontoret Jämtland Härjedalen

Energikontorets huvudsakliga uppdrag är att driva, initiera och medverka i projekt inom klimat- och energiområdet (se nedan). Energikontoret utför även kommunal energi- och klimatrådgivning åt sju av länets åtta kommuner. Energi- och klimatrådgivningen är en service från kommunerna som vänder sig till privatpersoner, företag och organisationer och är finansierad av Energimyndigheten. Energikontoret samordnar även ett Energi- och fastighetsnätverk med länets offentliga fastighetsansvariga aktörer. Syftet med nätverket är att utveckla samarbetet kring energi- och fastighetsfrågor mellan ansvariga tjänstepersoner i länets kommuner, kommunala bostadsbolag och Region Jämtland Härjedalen.

Energikontoret är medlem i föreningen Energikontoren Sverige som samlar landets 14 energikontor, och är representerade i föreningens styrelse. Energikontoret har t.o.m. 231231 varit en del av den överenskommelse som Region Jämtland Härjedalen har med länets kommuner som primärkommunala samverkan. I och med kommunernas uppsägning av avtalet och bildandet av Kommunförbundet Jämtland Härjedalen, gjordes en utredning hur Energikontorets fortsatt styrning, organisering och finansiering skulle se ut. Arbetet resulterade i ett nytt avtal där Energikontoret fortsatt är organiserat till Region Jämtland

² Regional transportplan - Region Jämtland Härjedalen

³ Mittstråket – Samverkan och investeringar som öppnar upp och länkar samman människor, företag och samhällen.

Härjedalen, basfinansieras från länets kommuner och Region Jämtland Härjedalen, samt styrs av en samrådsgrupp med representanter från finansiärerna.

9.5 Projekt inom regionala utvecklingsarbetet

Inom energi- och klimatområdet drivs en rad olika projekt som jobbar mot målen i den regionala utvecklingsstrategin och länets energi- och klimatstrategi. Under 2024 har två projekt varit pågående samt en förstudie startats upp.

9.5.1 Förnybart 2030

Projektet startade hösten 2023 och pågår till 2026. Projektet ska ge företag och offentliga organisationer i Jämtlands och Västernorrlands län bättre förutsättningar att öka takten i omställningen till hållbara drivmedel, med fokus på tung vägtrafik och arbetsmaskiner samt till viss del flyg och sjöfart. Region Jämtland Härjedalen är projektägare och projektpartner är Biofuel Region samt Region Västernorrland. Projektet finansieras av europeiska regionala utvecklingsfonden, Region Jämtland Härjedalen samt Region Västernorrland.

9.5.2 Fossilfria destinationer och besöksmål

Projektet startade hösten 2023 och pågår till 2026. Projektet ska bidra till hållbar omställning och ökad konkurrenskraft hos besöksmål och destinationer i Jämtlands län, genom kunskapsaktiviteter kopplat till fossilfria arbetsmaskiner, information om stödmöjligheter, skapande av nätverk kopplat till hållbara event och test av mobilitetstjänster. Region Jämtland Härjedalen är projektägare och finansieringen kommer från europeiska regionala utvecklingsfonden och Region Jämtland Härjedalen.

9.5.3 Förstudie Cirkulär upphandling

Förstudien startade sommaren 2024 och pågår till april 2025. Genom förstudien undersöks vilket stöd offentligt upphandlande organisationer kan behöva för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi och vilka effekter det kan ha på näringslivet. Förstudien tittar på hur ett genomförandeprojekt skulle kunna riggas för att stötta offentligt upphandlande organisationer att bidra till cirkularitet via upphandling och på så sätt driva på omställningen och marknadsutvecklingen. Projektet finansieras av europeiska regionala utvecklingsfonden och Region Jämtland Härjedalen.

10 Betydande miljöaspekter

En miljöutredning som visar hur verksamheterna i Region Jämtland Härjedalen påverkar miljön har lett fram till en lista med miljöaspekter. Utifrån dessa miljöaspekter har ett antal betydande miljöaspekter identifierats. Identifieringen av miljöaspekter och värderingen av betydande miljöaspekter genomförs av miljöstrateg. De betydande miljöaspekterna har delats upp i olika områden och berör områdena på olika sätt. De betydande miljöaspekterna har värderats utifrån miljö- och hälsokonsekvenser av följande aktiviteter:

- Utsläpp till mark/vatten av kemikalier, läkemedel, tungmetaller, näringsämnen
- Utsläpp till luft av klimatpåverkande gaser

- Nyttjande av naturresurser; vattenanvändning
- Nyttjande av naturresurser; energi (mediaanvändning; el, fjärrvärme, datorer)
- Nyttjande av naturresurser; råvaror och material (icke ekologiska livsmedel, engångsartiklar, organiska miljögifter i plaster)
- Nyttjande av kemiska produkter (hantering, förvaring, produktinformation)
- Nyttjande av joniserande strålning (röntgenverksamhet)
- Framkallande av buller (störande ljud från fläktar, byggnationer, helikopter)
- Produktion av avfall
- Tillbud gällande brand (påverkan på luft och vatten)
- Krav vid upphandling (på produkters och tjänster innehåll)
- Tjänsteresor och transporter (klimatpåverkande gaser, tungmetaller)
- Krav på entreprenörer och leverantörer (kunskaper att utföra uppdrag, produkters innehåll)
- Indirekt påverkan (information till allmänheten, samverkan med andra aktörer, stöd till projekt)

Kriterierna för att en miljöaspekt blir betydande är vilken miljöpåverkan de kan medföra, sannolikhet för miljöpåverkan och omfattning av eventuell miljöpåverkan. Miljöaspekterna prioriteras sedan utifrån lagar och krav, krav i regionplan, miljöpolicy, nationella och regionala miljömål.

11 Miljöarbete kommande år

Miljöplan

Regiondirektören fick under 2024 i uppdrag att se över nuvarande dokumentstruktur, inklusive långsiktiga mål och nyckeltal, för det interna miljöarbetet. Det har resulterat i förslag till **ny miljöplan** för perioden 2026–2030. Beslut om planen tas av Regionfullmäktige under våren 2025.

Regionplan med budget

I Regionplan 2025 beskrivs att miljöarbetet i Region Jämtland Härjedalen ska visa ett tydligt ledarskap när det gäller att vara en fossilbränslefri region år 2030. Omställningen av organisationens fordonsflotta ska fortsätta för att bidra i det arbetet. Organisationen ska arbeta för en effektiv resursanvändning och främja cirkulära flöden, något som bidrar till en ökad robusthet. Energibesparande åtgärder ska genomföras och belysning som innehåller kvicksilver ska fasas ut och ersättas med mer energieffektiva ljuskällor. Andelen ekologiska livsmedel ska succesivt öka och klimatsmarta livsmedel prioriteras. Åtgärder för giftfri miljö ska fortsätta. Produkter och material ska väljas på ett miljömässigt och socialt ansvarsfullt sätt. Organisationen ska fortsatt arbeta för en säker användning av läkemedel och kemikalier.

Regionens långsiktiga nyckeltal för miljömål är energiförbrukning per kvm.

Uppdrag till Regionstyrelsen och nämnderna är att de ska arbeta för att minska miljö- och klimatpåverkan.

Politiskt beslut angående HVO

Beslutet att tillfälligt sluta tanka det förnybara bränslet HVO till förmån för mest effektiva bränslet till lägst kostnad förlängs inte efter årsskiftet. Det innebär att regionens dieselfordon ska återgå till HVO-bränsle från och med 2025.

Regionstyrelsens verksamhetsplan

Kortsiktiga nyckeltal och målvärden från Regionstyrelsens verksamhetsplan för 2025

Andelen ekologiska livsmedel av de totala livsmedelsinköpen i regionens verksamheter ska öka

- Målvärde: 42%

Energianvändning i regionens egna lokaler ska minska

- Målvärde: 165 kWh/m²

Hög återvinningsgrad (% av avfallet som sorteras för materialåtervinning) av det avfall som uppkommer i regionens verksamheter

- Målvärde: 42%

Regionens koldioxidutsläpp från tjänsteresor och interna transporter inom alla verksamheter ska minska jämfört med 2019

- Målvärde: -42%

Vid Ledningens genomgång under 2024 togs beslut att fortsätta genomföra den nya grundläggande introduktionsutbildningen kring regionens interna miljöarbete och att arbetet med avfallshantering samt minskad användning av engångsartiklar ska prioriteras. Det ska också ses vidare på möjligheten att lägga till biobränsle vid flyg samt förutsättningarna för ny CERO-analys.